

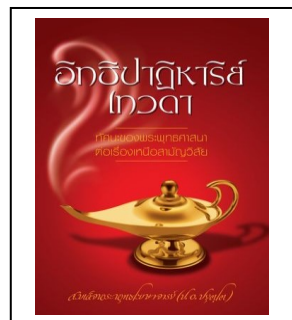
วิจารณ์หนังสือ : **Book Review**
“เหนือสามัญวิสัยอิทธิปฏิหารีย์-เทวดา”
Beyond Ordinary Vision, Supernatural Miracles – Angels

ผู้เขียน : พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

ปีที่พิมพ์ : 2550

จำนวนหน้า : 132 หน้า

สำนักพิมพ์ : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

พระธีรดา สมจิตโต และ พระมหาดาวสยาม วชิรปณฺโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phra Thirada Samacitto and Phramaha Daosayam Vajirapañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail : naka25220@gmail.com

บทนำ

ความเชื่อของมนุษย์มีพัฒนาการมาจากการนับูชาธรรมชาติโดยเข้าใจว่าใคร่ครวญบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตั้งใจทำอะไรก็ได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนอยู่ในอำนาจของสิ่งที่เรียกว่า “เทพเจ้า” ซึ่งเชื่อว่ามีมากมายหลายพระองค์ ตามแต่ความเชื่อของแต่ละชนเผ่า เทพเจ้าบางองค์เชื่อว่ามีอำนาจพิเศษทางด้านสามารถดลบันดาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณธัญญาหาร เวลาถึงฤดูกาลทำเกษตรมนุษย์ก็จะบวงสรวงเทพเจ้าองค์นั้น เป็นการเฉพาะเทพเจ้าบางองค์ เชื่อว่าถ้าได้บวงสรวงแล้วจะคุ้มครองให้มีชีวิตปลอดภัย เมื่อจะประกอบกิจกรรมใดที่มีความเสี่ยงสูงมนุษย์ก็จะบวงสรวงเทพเจ้าองค์นั้นเครื่องมือในการบวงสรวงประกอบด้วยหลายสิ่งหลายอย่าง ตามความเชื่อ เทพเจ้าจะชอบสิ่งนั้นจนทำให้เกิดการบวงสรวง และสรรเสริญเทพเจ้า

(แสง จันทรงาม, 2531 : 277) ดังนั้นเมื่อเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติต่างๆ ขึ้นก็นึกเอาเองว่าเป็นเพราะผีหรือเทพ เทวดา ซึ่งมีอำนาจอยู่เหนือตนเป็นผู้บันดาลจึงเป็นธรรมดาที่มนุษย์จะต้องพยายามหาทางป้องกันภัยเหล่านั้นไม่ให้เกิดขึ้นกับตน โดยการสวดอ้อนวอนต่อเจ้าป่าเจ้าเขา ผีสงฆ์ เทพ เทวดาที่ตนเชื่อ (อมรา พงศาพิชญ์, 2541 : 3)

* วันที่รับบทความ: 24 สิงหาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 22 ตุลาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 26 ตุลาคม 2563

Received: August 24, 2020; Revised: October 22, 2020; Accepted: October 26, 2020

เช่นเดียวกับความเชื่อเรื่องของเทวดาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกเล่มต่างๆ นั้นเป็นส่วนสำคัญต่อความเชื่อของพุทธศาสนิกชนเพราะคติความเชื่อของชาวพุทธส่วนใหญ่เมื่อยามทำบุญก็ถือการอธิษฐานให้ได้รับสิ่งที่ดี จนกระทั่งขอให้ได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี มีสวรรค์เป็นต้น การที่ได้ไปเกิดเป็นเทวดาอยู่บนสวรรค์นั้นก็ด้วยผลของการทำบุญสร้างกุศลคุณงามความดีต่างๆ ตอนเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นการยอมรับว่าเทวดามีจริง หรือความมีอยู่จริงของเทวดานั้นไม่เป็นที่กลางแคลงสงสัยของเหล่าพุทธบริษัท เพราะเรื่องราวของเทวดานั้นมีหลักฐานปรากฏอยู่ในที่หลายแห่ง ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระบาลีสูตรต้นตปิฎกว่า “ภิกษุทั้งหลาย ในหมู่เทพยดานั้นแล เทพยดานับร้อยนับพันเป็นอันมากได้เข้ามาหาเรากลับเข้ามาหาให้เราแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งครั้งเทพยดาเหล่านั้นยืนเรียบริบร้อยแล้ว” (ที.มหา. (ไทย) 10/91/51) ดังพุทธพจน์ที่กล่าวมานี้ ได้มีการกล่าวยืนยันถึงความมีอยู่ของเทวดา ซึ่งมาจากสวรรค์ชั้นต่างๆ เพื่อต้องการเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ และได้มีการกล่าวยืนยันว่า แม้เทวดาที่ระลึกชาติในอดีตได้ และมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์อย่างใกล้ชิด และนอกจากเทวดาจะมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์เท่านั้น แม้แต่มนุษย์เองก็มีความผูกพันหรือมีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทวดามาเนิ่นนาน ดังที่เป็นความเชื่อของประชาชนทั่วไปที่มีการนับถือรวมถึงการอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตลอดจนถึงเทวดา และภูตผีต่างๆ ดังที่เราจะเห็นได้จากคติความเชื่อของคนโบราณที่มีการสร้างศาลพระภูมิเจ้าที่ไว้ตามบ้านเรือน ที่พักอาศัย สถานที่ทำงาน ตลอดจนร้านค้าอาคารต่างๆ เพื่อให้เป็นที่พักอาศัยของเทวดา และภูตผีต่าง ๆ ที่ตนเคารพนับถือเพื่อให้ท่านเหล่านั้นพอใจรวมทั้งสามารถปกป้องรักษาให้ผู้ที่เคารพนับถืออยู่ดีมีสุขตามคติความเชื่อของคนในสมัยโบราณ ตลอดจนถึงความเชื่อที่ว่า เมื่อมีการสร้างอาคารบ้านเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ก็จะมีพวกเทวดามาจับจองเป็นที่พักของเหล่าเทวดาเหล่านั้น (พระมหาพิสิฐ วิสิฐบุญโญ (สับนัสย), 2551)

ตามหลักการของพระพุทธศาสนา ปัญหาความเชื่อที่มีต่อผีสงเทวดา อำนาจลี้ลับ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ มีอยู่จริงหรือไม่ ไม่สำคัญเท่ากับปัญหาว่า ในกรณีที่มีอยู่จริง สิ่งเหล่านั้นมีฐานะอย่างไรต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์และอะไรคือความสัมพันธ์อันถูกต้องระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหล่านั้น พระพุทธศาสนาทำให้สิ่งเหล่านั้นมีจริงเป็นจริง โดยประกาศอิสรภาพให้แก่มนุษย์ท่ามกลางความมีอยู่ของสิ่งเหล่านั้น โดยพระพุทธศาสนาได้วางหลักการต่างๆ ไว้ ที่จะทำให้มนุษย์ได้รับ แต่ผลดีในการเกี่ยวข้องกับเรื่องเหนือสามัญวิสัย อย่างน้อยก็ให้มีผลเสียน้อยกว่าการที่จะมัวไปปูนวายุอยู่กับปัญหาว่าสิ่งเหล่านั้นมีจริงหรือไม่ จุดสำคัญในเรื่องนี้อยู่ที่ว่าเราเข้าใจหลักการที่พระพุทธศาสนาวางไว้และได้นำมาใช้ปฏิบัติกันหรือไม่

หนังสือ “เรื่องเหนือสามัญวิสัยอิทธิปาฏิหาริย์-เทวดา” นิพนธ์โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระทางด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจารณ์ได้นำเอาหนังสือเล่มนี้มาวิจารณ์เพราะเห็นว่าเป็นหนังสือที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเทวดากับมนุษย์ เป็นการยอมรับนับถือในเรื่องของกฎแห่งกรรม ความเชื่อในกฎแห่งกรรมนำไปสู่การละความชั่วทำความดี การละความชั่วทำความดีนำไปสู่การพัฒนาจิตใจและความประพฤติ การพัฒนาจิตใจนำไปสู่ความสุขความสงบทางจิตใจ เพื่อนำความสุขความสงบที่เกิดภายในจิตของคนในสังคมไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข เพราะฉะนั้น การนำหนังสือนี้ มาวิจารณ์

จึงอาจทำให้ผู้อ่านเห็นประเด็นที่ทำให้ผู้ที่หลงมกภายในเรื่องเหล่านี้เปลี่ยนแปลงทัศนคติ เข้าใจแจ่มแจ้งในการเข้าถึงอิทธิปาฏิหาริย์-เทวดาที่แท้จริงทางพระพุทธศาสนาต่อไป

โครงสร้างหนังสือ

หนังสือ “สวดมนต์ต้องไม่โค้นสาธยาย” ตีพิมพ์ครั้งแรก ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2544 ส่วนในเล่มที่ผู้วิจารณ์ศึกษาในครั้งนี้เป็นการตีพิมพ์ครั้งที่ 5 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 วัตถุประสงค์ของการเขียนหนังสือเล่มนี้เพื่อให้เข้าใจถึงการบูชาตามหลักการของพระพุทธศาสนา ปัญหาความเชื่อที่มีต่อผีสาธยายเทวดา อำนาจลึกลับ อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ มีอยู่จริงหรือไม่ โดยมีประเด็นที่สำคัญของหนังสือแบ่งออกเป็นเรื่องใหญ่ๆ 5 ตอน ได้แก่ ประกอบไปด้วยเนื้อหา 6 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เรื่องเหนือสามัญวิสัย: อิทธิปาฏิหาริย์ – เทวดา

ผู้เขียนเริ่มต้นอธิบายประเด็นที่สำคัญของส่วนนี้ว่า อิทธิปาฏิหาริย์ เทวดา หรือเทพเจ้า สิ่งเหล่านี้ “มี” อยู่จริง โดยเน้นว่ามีจริงตามตัวอักษรของคัมภีร์พระไตรปิฎก สิ่งเหล่านี้เราไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่ามีจริงหรือไม่จริง เพราะการมั่ววนวายกับการพิสูจน์สิ่งเหล่านั้น ย่อมก่อให้เกิดโทษหลายอย่างทั้งแก่บุคคลและสังคม และอีกประเด็นที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านทำความเข้าใจคือ “สิ่งที่ไม่อาจพิสูจน์และมีใช้ธรรมสำหรับเข้าถึง ให้ใช้การวางท่าทีหรือวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง”

ส่วนที่ 2 อิทธิปาฏิหาริย์

ในส่วนนี้ผู้เขียนต้องการอธิบายให้เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ว่าเป็น “อภิญญา” คือความรู้ความสามารถพิเศษยอดเยี่ยมอย่างหนึ่ง อิทธิปาฏิหาริย์ยังแบ่งออกเป็น 3 อย่าง คือ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนา ปาฏิหาริย์ และ อนุสาสนีปาฏิหาริย์ โดยผู้เขียนยังให้ประเด็นที่สำคัญอีกว่า “อิทธิปาฏิหาริย์ไม่ใช่แก่นของธรรมะ” โดยยกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาลว่า พระพุทธองค์ทรงไม่สนับสนุนให้พระสงฆ์แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความมัวเมา นอกจากนี้ผู้เขียนได้ยกเรื่อง “อิทธิฤทธิ์ที่เป็นและไม่เป็นอริยะ” โดยแบ่งฤทธิ์เป็น 2 ประเภท คือ ฤทธิ์ที่มีอริยะ และฤทธิ์ที่เป็นอริยะ ซึ่งผู้เขียนได้แสดงโทษของฤทธิ์ที่มีอริยะว่าเป็นสิ่งที่ทำเพื่อสนองกิเลส แต่ฤทธิ์ที่เป็นอริยะเป็นสิ่งที่ทำเพื่อละกิเลส และประเด็นสุดท้ายที่ผู้เขียนต้องการให้เข้าใจคือ ฤทธิ์อาจเป็นโทษได้ทั้งแก่ผู้มีฤทธิ์เอง และแก่คนที่มาเกี่ยวข้องกับผู้มีฤทธิ์ ในตรงส่วนนี้ผู้เขียนต้องการที่จะให้เข้าใจเกี่ยวกับฤทธิ์ว่า ถ้าเราทำเพื่อประโยชน์ย่อมจะได้ประโยชน์ แต่ถ้าเราทำเพื่อสนองกิเลสย่อมจะเกิดโทษขึ้นตามมา

ส่วนที่ 3 เทวดา

ในส่วนนี้ผู้เขียนได้ยกเอาเรื่องเทวดามาอธิบายว่า เทวดาก็คือเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏเช่นเดียวกับมนุษย์ทั้งหลาย และส่วนใหญ่ก็เป็นปุถุชน ยังมีกิเลสคล้ายมนุษย์ ในแง่ความได้เปรียบเสียเปรียบ บางอย่างเทวดาดีกว่า แต่บางอย่างมนุษย์ก็ดีกว่า เช่น ท่านเปรียบเทียบระหว่างมนุษย์กับเทวดาว่า เทวดาเหนือกว่ามนุษย์ 3 อย่าง คือ มีอายุทิพย์ ผิวพรรณทิพย์ และความสุขทิพย์ แต่มนุษย์ก็

เหนือกว่าเทวดา 3 ด้าน คือกล้าหาญกว่า มีสติดีกว่า และมีการประพฤติพรหมจรรย์ ประเด็นที่สำคัญที่ผู้เขียนต้องการอธิบาย คือมนุษย์จะถือว่าเทวดาสูงกว่าพวกตนและพากันอยากไปเกิดในสวรรค์ แต่สำหรับพวกเทวดาเขากลับกันว่า การเกิดเป็นมนุษย์เป็นสุคติของพวกเรา นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ต้องการให้เข้าใจชัดเกี่ยวกับเทวดาว่า การอ้อนวอนหวังพึ่งเทวดา นอกจากขัดกับความเพียรพยายามโดยหวังผลสำเร็จจากการกระทำ ขัดกับหลักพึ่งตนเองและความหลุดพ้นเป็นอิสระ เป็นต้น และผู้เขียนยังให้ข้อสังเกตเพื่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ถูกต้องกับเทวดาว่า เทวดานั้นมีทั้งดีและร้าย และเทวดาที่ร้ายที่สุดในทางพระพุทธศาสนานั้นก็คือ “มาร” นั่นเอง เพราะมารจัดเป็นเทวดาพวกหนึ่งที่อยู่ในช่วงระหว่างชั้นของเทวดาและพรหม เพราะฉะนั้น จึงได้วางหลักการการสร้างสัมพันธ์อันดีต่อเทวดาว่า ไม่ควรที่จะอ้อนวอน แต่ควรแผ่เมตตาให้กับเทวดาเหล่านั้น

ส่วนที่ 4 สรุปวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องต่อเรื่องเหนือสามัญวิสัย

ในส่วนนี้ผู้เขียนได้ยกประเด็นขึ้นมาว่า เมื่อคนผู้ใดคนหนึ่งจะได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธก็ต่อเมื่อเขาก้าวพ้นจากชั้นอ้อนวอนหวังพึ่งเทพเจ้าเข้าสู่ชั้นอยู่ร่วมกันด้วยไมตรี ดังนั้น ให้เข้าใจว่าเราไม่ควรที่จะหวังพึ่งอ้อนวอนแต่เทวดา แต่ควรที่จะสร้างเมตตาจิตต่อกันด้วยการแผ่เมตตาให้กับเหล่าเทวดา จึงได้ชื่อว่าเป็นการปฏิบัติด้วยความเอ็นดู เช่นเดียวกับแม่เอ็นดูลูก นอกจากนี้ผู้เขียนยังต้องการให้เข้าใจในพัฒนาการแห่งความสัมพันธ์ 3 ชั้น เป็นการก้าวเข้าสู่ขั้นของการมีชีวิตอิสระ เพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้ เพื่อให้เกิดวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องต่อสิ่งเหนือสามัญวิสัย โดยกล่าวไว้ว่าวิธีปฏิบัติต่อเทวดาและอิทธิปาฏิหาริย์ตลอดจนมงคลฤทธิ์ต่างๆ เป็นเรื่องไม่ยุ่งยากอย่างไร ถ้าเราประพฤติถูกต้องตามธรรมอยู่แล้ว ก็ดำเนินชีวิตไปตามปกติ

ส่วนที่ 5 บันทึกพิเศษท้ายบท (สำหรับผู้สนใจเชิงวิชาการ)

ในส่วนนี้ผู้เขียนต้องการให้รู้ว่า อิทธิปาฏิหาริย์ที่พระพุทธเจ้าและพระสาวกได้แสดงฤทธิ์ให้เห็นนั้นมีอยู่ในในคัมภีร์พระไตรปิฎกตรงสูตรไหนบ้าง และทรงกระทำเช่นไรต่อใคร ก็เพื่อให้ผู้ค้นคว้าได้เข้าไปศึกษาค้นคว้าว่ามีอยู่จริงหรือไม่ นอกจากนี้ยังเสนอเรื่องราวการช่วยและการแก้แค้นของพระอินทร์ว่า พระอินทร์จะลงไปช่วยมนุษย์เพราะอาสน์ร้อนเป็นสัญญาณเตือนให้ลงไปช่วย หรือการแก้แค้นของพระอินทร์ที่พยายามหาทางทำลายตบะของมนุษย์เป็นต้น ซึ่งมีปรากฏอยู่ในชาดกหรือวรรณกรรมของพระพุทธศาสนาหลายเรื่องให้ไปศึกษาค้นคว้า ไม่เพียงเท่านั้น ยังได้นำเอาเรื่องสักกิริยา ทางออกที่ดีสำหรับผู้ยังหวังอำนาจดลบันดาล เพื่อเป็นการเสริมย้ำความมั่นใจในคุณธรรมและความเพียรพยายามของตน และสุดท้ายเพื่อที่ความต้องการให้เราเข้าใจว่าพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์หรือเทวดา คำตอบก็คือพระพุทธเจ้านั้นเป็นมนุษย์

ส่วนที่ 6 ภาคผนวก ประเด็นเสริมเพื่อย้ำความเข้าใจ

ในส่วนนี้ต้องการที่จะให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้นในประเด็นเหล่านี้ คือ .แต่พระพุทธเจ้าทรงห้ามพระภิกษุอื่นๆแสดงฤทธิ์ เพราะจะมีผลเสียมากกว่าผลดี คือ ถ้าไม่มีข้อห้ามให้พระแสดงฤทธิ์ได้ พระที่มีนิสัยทางฤทธิ์จำนวนหนึ่ง(ซึ่งจะมีจำนวนน้อยมาก) อาจจะแสดงฤทธิ์ได้เรื่อยๆ ประชาชนที่นับถือแทบทั้งหมด ก็จะมุ่งไปหาเฉพาะพระที่แสดงฤทธิ์ได้นั้นแต่ผู้เดียว จะไม่สนใจพระอื่นๆที่แสดงฤทธิ์ไม่ได้ ลากสักการะและความสนใจจะมุ่งไปที่พระที่มีฤทธิ์นั้นเพียงผู้เดียว เมื่อใดที่พระที่แสดงฤทธิ์ได้เกิดปัญหาขึ้นมาหรือมรณภาพตายไป

ประชาชนพวกนั้น ก็จะไม่สนใจไปหาพระอื่นๆอีก พระอื่นๆที่แสดงฤทธิ์ไม่ได้ ก็จะหมดโอกาสสั่งสอน จะทำให้ศาสนาหดตัว ลดลง อย่างรวดเร็ว เปรียบเหมือนการปลูกต้นไม้ เป็นป่าใหญ่ ถ้าเรามุ่งแต่ ใส่ น้ำ ใส่ปุ๋ย ไปที่ต้นไม้ต้นเดียว ต้นไม้ต้นอื่นๆก็จะไม่เจริญ จะตายหมด เหลือแต่ต้นไม้ที่เราบำรุงต้นเดียว เมื่อใดต้นไม้ล้มลง ก็จะไม่มีความเหลืออีก

จุดเด่นและข้อควรนำมาพิจารณาในภาพรวม

1. ด้านโครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ “เรื่องเหนือสามัญวิสัยอิทธิปาฏิหาริย์-เทวดา” ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ที่ต้องการนำเสนอ ความเชื่อเรื่องเทวดาที่อ้างอิงตามหลักฐานในคัมภีร์ เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ เทวดา หรือเทพเจ้า เป็นสิ่งที่มีขึ้นจริง ซึ่งตรงส่วนนี้เป็นการอธิบายให้เห็นว่า เทวดาหรือเรื่องราวอิทธิปาฏิหาริย์นั้นมีจริงตามตัวบทของคัมภีร์ แต่การที่เราจะนำเอาเรื่องเหล่านี้มาอธิบายให้กับบุคคลทั่วไปก็ยังเป็นปुरुชนธรรมดาให้สามารถรับรู้ได้เป็นรูปธรรมนั้นไม่สามารถที่จะกระทำได้ ดังนั้น จึงมีเพียงบุคคลที่มีคุณวิเศษอย่างพระพุทธเจ้า หรือพระอรหันต์ที่ได้ปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐานจนสูงสุดเท่านั้นจึงจะสามารถรับรู้สิ่งเหล่านี้ได้ แต่ถึงอย่างนั้นการที่จะเอาเรื่องนี้มามองให้เห็นเป็นรูปธรรมนั้นก็เป็นไปได้ยาก ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่า ถ้าไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตนเองแล้ว ก็อย่าไปเชื่อตาม เพราะเทวดา หรือ สวรรค์นั้น ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า คนที่มัวเมาอยู่ด้วยกามคุณอย่างเทวดา จะเป็นเทวดาอยู่ที่ไหนก็ตาม ผู้ที่มัวเมาอยู่แล้ว ยากที่จะมีจิตใจที่โปร่งหรือแจ่มใสเพียงพอ ที่จะเข้าใจเรื่องดับทุกข์ หรือเรื่องนิพพาน เพราะฉะนั้น เป้าหมายของส่วนนี้ก็เพื่อที่จะให้เราลองว่าเราไม่ควรมุ่งแต่ทำตนเองให้ได้ขึ้นสวรรค์ แต่เราควรที่จะมุ่งทำตนเองให้หมดจากทุกข์ทั้งปวง

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ข้อสำคัญในส่วนที่หนึ่งนี้ คือ สิ่งที่ไม่อาจพิสูจน์และมีใช้ธรรมสำหรับเข้าถึง ให้ใช้การวางท่าทีหรือวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง คือต้องการเน้นย้ำว่า เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์หรือเรื่องเทวดาเป็นสิ่งที่เราไม่จำเป็นต้องเข้าไปรับรู้ว่าเป็นสิ่งที่มีจริงหรือไม่จริง เพราะเทวดานั้นแท้จริงไม่ได้มีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นเพียงมนุษย์ที่ได้กระทำความดีแล้วได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี ดังนั้น ประเด็นจึงอยู่ในเรื่องของกฎแห่งกรรม ดังนั้น การที่เราทำสิ่งที่ดีหรือมีการประพฤติปฏิบัติดี ไม่มีการเบียดเบียนผู้อื่น มีความปรารถนาที่จะให้คนอื่นได้พบแต่ความสุขกายสบายใจ และเป็นผู้ที่ปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมเป็นปกติ บุคคลเหล่านี้ย่อมที่จะประสบสุขในทั้งในปัจจุบัน และอนาคตสิ่งเหล่านี้เราไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่ามีจริงหรือไม่จริง เพราะการมัววุ่นวายกับการพิสูจน์สิ่งเหล่านั้น ย่อมก่อให้เกิดโทษหลายอย่างทั้งแก่บุคคลและสังคม ดังนั้น ในทัศนะนี้ก็เพื่อที่จะหวังให้คนทั่วไปหันมาประพฤติปฏิบัติกันไปในทางที่ดี ไม่หลงมัวเมาอยู่ในเรื่องของกามคุณ คือเพื่อที่จะให้เห็นถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ไม่ใช่ทำความดี เพื่อที่จะเข้าไปอยู่ในภพภูมิของเทวดา และไม่ใช่เพื่อที่จะหวังพึ่งอิทธิปาฏิหาริย์ของเทวดาเข้ามาช่วย เพาะเมื่อเราทำความดีแล้ว สิ่งที่จะช่วยเราได้จริงนั้น ก็คือความดีของเราเอง

2. ด้านเนื้อหาและคุณค่าวรรณกรรม

ในส่วนนี้ประเด็นของคำว่า อิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งในหนังสือมีการอธิบายว่า อิทธิปาฏิหาริย์เป็นอภิญา คือความรู้ความสามารถพิเศษวดยิ่งอย่างหนึ่ง ดังนั้น อิทธิปาฏิหาริย์คือความรู้ความสามารถพิเศษที่เกิดจากการฝึกจิตให้เป็นสมาธิ มีความสงบ ผ่องใส แน่วแน่ปราศจากกิเลสขุ่นมัวต่างๆ มารบกวน ดังนั้นผู้เขียนจึงได้หยิบยกเอาเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ 3 อย่าง คือ อิทธิปาฏิหาริย์ (การแสดงฤทธิ์) อาเทศนาปาฏิหาริย์ (การท่ายใจ) เพราะอนุศาสนีปาฏิหาริย์แม้ไม่ได้ฝึกจิตจนสำเร็จฌานสมาบัติ ก็สามารถรู้แจ้งในหลักธรรมคำสอนได้ โดยอนุศาสนีปาฏิหาริย์เป็นสิ่งควรนำไปปฏิบัติ เพราะอนุศาสนี แปลว่า คำพร่ำสอน การสอนการแนะนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ก็เพื่อให้บุคคลที่ได้ยินได้ฟังนำไปปฏิบัติตาม โดยพิจารณาตรึกตรองให้เห็นตามความเป็นจริงจนสามารถดับทุกข์ แก้ปัญหาของชีวิตได้

ผู้เขียนต้องการที่จะอธิบายให้คนเข้าใจในเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ในทางพระพุทธศาสนาโดยได้กล่าวลงไปอีกว่า “อิทธิปาฏิหาริย์ไม่ใช่แก่นของธรรมะ” ซึ่งตามหลักการของพระพุทธศาสนาในเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทศนาปาฏิหาริย์เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงห้ามไม่ให้เหล่าสาวกนำไปแสดงแก่บุคคลทั่วไป เพราะเห็นโทษที่ว่าพระสาวกนำไปอวดอ้างเพื่อหวังลาภสักการะ เพราะการอวดแสดงอิทธิฤทธิ์เพื่อบ่มลากล่อมเป็นหนทางแห่งความเสื่อม เป็นการทำลายตนเอง ดังนั้น ประโยชน์ของการเข้ามาศึกษาในเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ในหนังสือเล่มนี้ก็เพื่อที่จะเข้าใจในหลักของการประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองและสำเร็จผลด้วยตนเอง จะเห็นได้ว่าอิทธิปาฏิหาริย์นั้นมีสิ่งที่ดีและไม่ดี สิ่งที่ไม่ดีนั้นก็สิ่งที่ทำออกมาแล้วเกิดความเดือดร้อนต่อคนอื่นทำให้คนอื่นนั้นเกิดทุกข์เวทนา เพราะเกิดจากการใช้ฤทธิ์ที่มีอุปธิ คือ มีกิเลสเข้าไปผสมอยู่ ทำให้เกิดความมัวเมาหลุ่มหลง หรือตัณหาเข้ามาพัวพัน แต่ฤทธิ์ที่เป็นอีกด้านหนึ่งคือฤทธิ์ที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ ไม่มีอุปธิ (ไม่มีกิเลส ไม่ทำให้เกิดทุกข์) ซึ่งเป็นการทำให้ตนเองเกิดความเบื่อหน่ายในชั้นนี้ ให้เห็นซึ่งความเป็นจริงของธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นสิ่งที่น่ายกย่อง เพราะโดยภาวะพื้นฐาน เทวดาทุกประเภทจนถึงพรหมสูงที่สุด ล้วนแล้วแต่เป็นเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตาย เวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ แม้ว่าจะมีเทพที่เป็นอริยบุคคลบ้าง ส่วนมากก็เป็นอริยะมาก่อนตั้งแต่ครั้งยังเป็นมนุษย์ แม้ว่าเมื่อเทียบโดยเฉลี่ยตามลำดับฐานะ เทวดาจะเป็นผู้มีคุณธรรมสูงกว่า แต่ก็อยู่ในระดับใกล้เคียงกันจนพุดรวม ๆ ไปได้ว่าเป็นระดับสุดดีด้วยกัน (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต, 2532 : 455)

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ในทัศนะนี้ ผู้เขียนได้ให้แนวคิดที่สำคัญในการเชื่อเรื่องของการนับถืออำนาจเร้นลับดลบันดาล ซึ่งในปัจจุบันผู้คนหวังพึ่งสิ่งภายนอกมากเกินไป ไม่เพียรพยายามทำการด้วยตนเอง มัวแต่คิดอ่อนวอนเอาอกเอาใจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือรอคอยฤทธิ์เดชของคนอื่น ทำให้ตัวเองไม่มีอะไรดีขึ้น ดังนั้น ทัศนะในส่วนนี้ของหนังสือก็เพื่อที่จะให้ผู้อ่านเข้าใจในพัฒนาการแห่งความสัมพันธ์ 3 ชั้น คือ ชั้นอ่อนวอนหวังพึ่งเทวดา ชั้นอยู่ร่วมกันด้วยไมตรีกับเทวดา และชั้นได้รับความเคารพบูชาจากเทวดา ชั้นที่ 1 จัดว่าเป็นขั้นก่อนพัฒนา ชั้นที่ 2 คือจุดเริ่มต้นของชุมชนแบบพุทธหรือชุมชนอารยะ ชั้นที่ 3 เป็นระดับพัฒนาการของผู้เข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา ดังนั้น จากพัฒนาการแห่งความสัมพันธ์ 3 ชั้นจะเห็นได้ว่า วิธีปฏิบัติต่อเทวดาและ

อิทธิปาฏิหาริย์ตลอดจนมงคลฤทธิ์ต่างๆ เป็นเรื่องไม่ยุ่งยากอย่างใดถ้าเราประพฤติถูกต้องตามธรรมอยู่แล้ว ก็ดำเนินชีวิตไปตามปกติ เพราะฉะนั้นชาวพุทธจึงมีความสัมพันธ์กับเทวดา โดยปฏิบัติต่อกัน ดังนี้ 1) นอกจากมีเมตตาไมตรีเผื่อแผ่กุศลความดีให้เทวดาแล้ว ก็เคารพนับถือ หรือให้เกียรติเทวดาทั้งหลาย เหมือนปฏิบัติต่อมนุษย์ผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ หรือเป็นผู้มีคุณความดี 2) เอาคุณธรรมความดีของเทวดามาเป็นที่ระลึกหรือเป็นเครื่องเตือนสติ ให้บำเพ็ญความดีหรือบุญกุศลยิ่งขึ้นไป ดังเช่นข้อปฏิบัติที่เรียกว่า เทวดานุสติ ซึ่งแปลว่าตรองระลึกถึงคุณธรรมที่ทำให้เป็นเทวดาที่มีอยู่ในตน และ 3) ไม่ว่าจะเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม ท่านผู้ใดฝึกฝนพัฒนาตนดีแล้ว เราก็ยกย่องเชิดชูไว้เป็นแบบอย่างของสังคม เพื่อให้เป็นเครื่องแสดงว่าสังคมของเราเป็นสังคมที่เชิดชูความดี และเชิดชูคนดี อันจะเป็นเครื่องรักษาสังคมนั้นเองให้อยู่ในสันติสุขได้ยั่งยืนมั่นคง

ดังนั้น การที่จะอ่อนน้อมหรือรอคอยความช่วยเหลือจากเทวดา หวังพึ่งเทวดา คอยประจบเอาใจเทวดาให้โปรดปรานนั้น จึงไม่ใช่วิถีทางของชาวพุทธ เช่นเดียวกับในหมู่มนุษย์ การที่จะมัวรอคอยความช่วยเหลือของท่านผู้ใหญ่ คอยไปประจบเอาใจท่านให้ทำอะไรให้ โดยไม่เพียรพยายามทำกิจหน้าที่ของตน ก็ย่อมไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมใดๆ ของอารยชน ซึ่งในส่วนนี้ผู้เขียนต้องการให้รู้วาทิทธิปาฏิหาริย์ที่พระพุทธเจ้า และพระสาวกได้แสดงฤทธิ์ให้เห็นนั้นมีอยู่ในในคัมภีร์พระไตรปิฎก จะเห็นได้ว่าความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับเทวดาความต่างกันทั้ง 2 ฝ่าย คือเห็นว่าเทวดาในสวรรค์ แม้จะเป็นเทวดาระดับสูงสุดในสวรรค์ แต่ในอีกบริบทหนึ่งก็คือมารนั่นเอง เพราะเทวดาไม่ว่าจะอยู่ในสวรรค์ ชั้นไหนหรืออยู่ในระดับใดก็ยังอยู่ในฐานะเป็นปุถุชน ไม่ใช่พระอริยเจ้าที่หมดกิเลสตัณหาแล้ว แม้จะบังเกิดเป็นเทวดาซึ่งถือว่าเป็นภพภูมิที่ดีอันเป็นผลจากการทำคุณความดีบางอย่าง แต่ก็ยังไม่หมดกิเลสตัณหา เทวดาบางองค์จึงยังมียารมณ์ความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์ปุถุชนทั่วไป เช่นเดียวกับมนุษย์ที่แม้จะเป็นคนจนหรือคนรวย มียศมีตำแหน่งต่ำหรือสูง ตราบใดที่ยังมีกิเลสตัณหา ก็ไม่ได้หมายความว่าคนที่มั่งมีหรือมียศศักดิ์สูงจะดีกว่าคนจนเสมอไป บางครั้งคนที่ร่ำรวยมียศศักดิ์สูงอาจมีพฤติกรรมแย่กว่าหรือเลวร้ายกว่าคนจนก็ได้ คนรวยหรือผู้มีอำนาจสูงบางคนยังมีความอิจฉาริษยาคอยขัดขวางไม่อยากให้คนจนหรือผู้มีอำนาจต่ำกว่าได้ดีเสมอตนหรือยิ่ง กว่าตนก็มีให้เห็นทั่วไป

ในส่วนของจุดด้อยหรือจุดที่ควรปรับปรุงของหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่าควรปรับปรุงโดยการเพิ่มรูปประกอบที่เกี่ยวกับพุทธวิธีการสอน และการจัดรูปเล่ม (Art Work) และการจัดย่อหน้า เพื่อเป็นการเพิ่มความน่าสนใจแก่ผู้อ่านมากขึ้นด้วย

สรุป

หนังสือ “เรื่องเหนือสามัญวิสัยอิทธิปาฏิหาริย์-เทวดา” เล่มคือการที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้เสนอนำเสนอเรื่องเทวดานี้ จะไปพิสูจน์ เรื่องนรก สวรรค์ กันมากกว่านั้น ก็ไม่มีเวลา ไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นทั้งไม่ได้ประโยชน์อะไรเพราะเรื่องที่สำคญนั้น ต้องการจะสอน ให้ความรู้ทุกซอกให้เห็นเหตุให้เกิดทุกข์ กล่าวคือ เรื่องอริยสัจ 4 ที่เป็นหลักการที่สำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนานั่นเอง เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงมีอุปมาขำระจิตใจของประชาชน ได้แก่ ทรงแสดงเรื่อง ทาน เรื่องศีล แล้วเรื่องสวรรค์แล้วย้ำเรื่อง โทษของ

สวรรค์ แล้วจึงถึง เรื่องการออกไปเสียจากสวรรค์ ที่เรียกว่า เนกขัมมะ ที่หมายถึงการออกไปเสียจากกามคุณ
ว่าจะมีผลดีอย่างนั้นๆพอมถึงขั้นนี้แล้ว จิตใจสะอาดผ่องใสแล้วถูกหมดสิ้นดีแล้ว ก็พร้อมที่จะรู้ริยสัจ 4 คือ
ทุกข์ มูลเหตุให้เกิดทุกข์ สภาพที่ไม่มีความทุกข์เลย และวิธีปฏิบัติที่จะให้บรรลु

เอกสารอ้างอิง

- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต). (2532). *พุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). *เหนือสามัญวิสัย อธิปไตยปริวรรต-เทวตา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5).
กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- พระมหาพิสิฐ วิสิฐบุญบุญ (สืบนิสัย). (2551). *การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในเทวตาสังยุต*.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แสง จันทร์งาม. (2531). *ศาสนศาสตร์ (The Science of Religion)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช จำกัด.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2541). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมนุษยวิทยา*.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.